

Prof. zw. dr hab. Wanda Dróżka
Wydział Pedagogiki i Psychologii
Instytut Pedagogiki,
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Marii Kuzin pt. „*Uwarunkowania autorytetu współczesnego nauczyciela w perspektywie narracyjnej*” - napisanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Wojciecha Wanata, prof. UR, Uniwersytet Rzeszowski, Kolegium Nauk Społecznych, Instytut Pedagogiki, Rzeszów 2021, s.288, bibliografia, aneksy

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska jest pracą badawczą przygotowaną w nurcie badań jakościowych. W podjętych badaniach wykorzystano metodę biograficzną w jej odmianie pamiętnikarskiej oraz wywiad narracyjny. Przedmiotem tych badań uczyniono problematykę uwarunkowań autorytetu współczesnego nauczyciela.

Należy docenić to, że Autorka dysertacji podjęła tak ważny, acz niełatwy w ujęciu badawczym oraz w interpretacji, problem autorytetu nauczyciela we współczesnych uwarunkowaniach. Autorytet nauczyciela jest jedną z konstytutywnych kategorii zawodu nauczyciela i pedagoga, określających jego polskie, inteligenckie, społeczno-kulturowe tradycje - podobnie jak pokrewne kategorie etosu pedagogicznego, roli społecznej, misji (kulturowej), profesjonalizmu (kompetencji).

Jednocześnie, wobec radykalnych przemian cywilizacyjnych i kulturowych, jakie są domeną naszych czasów, można zaobserwować kryzys autorytetu, podobnie jak roli społecznej, a nawet etosu. Pojęcia te oraz rzeczywistość, do której się odnoszą, jakby nie przystają do nowych czasów. Dziś częściej opisują się profesje nauczycielską w kategoriach eksperckich, mając na uwadze sukces ekonomiczny ucznia, wychowanka a nawet szkoły. Mniej zaś akcentuje się społeczny, wspólnotowy, kulturowy aspekt edukacji szkolnej.

Tymczasem autorytet dotyczy sfery aksjologii, wychowania, wpływu osobistego, które to obszary edukacji zostały w znacznej mierze zaniedbane pod wpływem wielu czynników i procesów związanych z transformacją w Polsce. Jednym z nich jest przestawienie się znacznej części społeczeństwa na materialne wartości i dążenia do kariery, jako wzorca jakości życia.

W tej sytuacji kwestie wartości wychowawczych, wychowania w szkole stały się problematyczne, trudne i do tego stopnia wrażliwe, że często pomijane, na co wskazują m.in. prowadzone przeze mnie badania.

Można obecnie zauważyć pewne symptomy powrotu do tradycyjnych, socjalizacyjnych i wychowawczych funkcji szkoły oraz dążenia do wzmocnienia etosu, autorytetu i prestiżu

nauczycieli. Panująca pandemia ukazała też szereg innych aspektów edukacji, skutków ubocznych, które z pewnością będą rzutować na omawiane kwestie.

Przechodząc recenzji dysertacji, należy już na wstępie podkreślić, że rozprawa doktorska Pani Mgr Marii Kuzin może uzyskać pozytywną ocenę pod warunkiem, że zostanie poprawiona.

Tak więc, jako recenzentka rozprawy wnioskuję o skierowanie rozprawy doktorskiej mgr Marii Kuzin pt. „*Uwarunkowania autorytetu współczesnego nauczyciela w perspektywie narracyjnej*” - napisanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Wojciecha Wanata, prof. UR, do poprawy według uwag i sugestii, które formułuję w niniejszej recenzji.

Swoją decyzję motywuję tym, że istnieje, moim zdaniem, szansa na poprawienie pracy zgodnie z wymogami oryginalności badań oraz rygorów metodologicznych w rozprawach naukowych w naukach społecznych. Doktorantka posiada bowiem oryginalny materiał badawczy w postaci zgromadzonych przez Nią wypowiedzi i pamiętników nauczycieli, opublikowanych w dwóch tomach jako materiał dowodowy w badaniach nad uwarunkowaniami autorytetu, które otrzymałam jako załączniki do rozprawy, a które właściwie nie zostały prawie zupełnie wykorzystane, co naprawdę trudno zrozumieć.

Są to następujące publikacje: „*Piórem i sercem. Pamiętniki nauczycieli*” (2017, s 351) , „*Blaski i cienie autorytetu pedagoga. Pamiętniki nauczycieli.*”(2020, s. 307).

Należy te oryginalne materiały przeanalizować pod kątem uwarunkowań autorytetu nauczycieli, jako materiały własne, przez siebie zgromadzone, jak również poszerzyć zakres badań ilościowych z użyciem wywiadu standaryzowanego (obecnie jest to tylko 51 osób), co wzbogaci materiał badawczy.

Tymczasem Doktorantka, mając tak znakomity własny materiał badawczy do analiz, sięgnęła do badań i danych opracowanych przez inne osoby, w tym przypadku do moich badań biograficznych nad generacjami nauczycieli polskich. Miały one zupełnie inne założenia i cele oraz metodologię, zaś opublikowanie w wyborze autobiografii, pamiętników, dzienników i listów było poprzedzone specjalnymi umowami z organizatorami oraz zgodą Autorów, także na ich na autorskie opracowane i zinterpretowane, nie mówiąc o **anonimizacji danych, dziś - RODO.**

Dla pełnej jasności, Doktorantka może odwoływać się do moich badań, podobnie jak do innych, jedynie w celach porównawczych, dyskusji wyników, konkluzji, korzystając z moich monografii naukowych, które stanowią plon kolejnych kilku edycji badań. Z uwagi na wymóg oryginalności rozprawy doktorskiej sugeruję bezwzględnie nie korzystać z danych innych niż TYLKO WŁASNE I PRZEZ SIEBIE (ew. we własnym zespole badawczym, za obopólną

zgoda) ZEBRANE. Jest to konieczne, aby można było ocenić kompetencje Doktorantki w zakresie gromadzenia materiału empirycznego, potrzebnego do rozwiązania postawionych problemów badawczych.

W obecnym stanie przedłożona do recenzji praca doktorska tylko w części spełnia wymóg oryginalności, tak danych, jak i ich interpretacji. Spełnia ten wymóg jedynie w zakresie zbudowania oryginalnego narzędzia badawczego, jakim jest kwestionariusz wywiadu standaryzowanego oraz w zakresie zgromadzonych dzięki temu danych empirycznych, które są interesujące poznawczo i praktycznie, co należy zaznaczyć.

Sugeruję:

1. W rozdziale teoretycznym usunąć w tytule słowo –praktyczne.
2. W rozdziale teoretycznym, podobnie jak inne badania nad nauczycielami, omówić moje badania, że takie były prowadzone i zainspirowały Panią do podjęcia własnych prób.
3. Nie należy pisać, że została wykorzystana metoda biograficzna, gdyż ta ma szerokie a zarazem specyficzne zastosowania, i byłoby to spore nadużycie; sugeruję jakościową i ilościową metodę analizy treści, gdyż w istocie tę Doktorantka zastosowała.
4. Należy uważać na terminologię i nie mieszać pojęć. Np. wywiad standaryzowany a gdzie indziej pisze pani o ankiecie np. przy zmiennych. Raczej wypowiedzi nauczycieli, ew. pamiętniki, ale tu trzeba się zastanowić.
5. Nie uprawnione jest stosowanie kategorii pokoleniowości, to byłaby całkiem inna koncepcja, zaś należy pozostać przy kategorii wieku.
6. Kwestionariusz wywiadu standaryzowanego należy przenieść do aneksu, jako wzór narzędzi badawczych, podobnie jak kartę analizy narracji. W metodologii tylko opis.
7. Należałoby się zastanowić i raczej wyjść w badaniach od danych ilościowych zebranych za pomocą ankiety (obecnie jest to wywiad standaryzowany), poszerzyć liczbę badanych (zakres badań), i była by to metoda sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem ankiety. Wtedy zmienne i wskaźniki są właściwe, jedynie zwracam uwagę, że najpierw dajemy zmienne zależne, czyli te które badamy. (W badaniach jakościowych zaś nie stosuje się zmiennych, itd.) Zaś w problemie badawczym należałoby usunąć wyrażenie - „identyfikowane z perspektywy narracyjnej”
8. Nie należy formułować celu metodologicznego. (s.101).

9. Drugi rozdział empiryczny obejmowałby analizę uwarunkowań autorytetu nauczycieli w świetle wypowiedzi pamiętnikarskich zebranych przez Doktorantkę.
Metoda: jakościowa i ilościowa analiza treści.

10. Należałoby usunąć wszystkie skany innych niż własne publikacji z aneksów.

Na koniec pragnę wyrazić nadzieję, że poprawiona praca spełni wymogi w zakresie rozpraw doktorskich i zyska pozytywną recenzję.

Wanda Dróżka

Kielce, 25.02 2021